

מראי מקומות - בבא מציעא צ"ה

- (א) **עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו- פרש"י**, דאי לא כ' יחדיו בענין חרישת בשור ובחמור, ה"א שלא יחרוש לא בשור ולא בחמור. והק' הריטב"א, איך יתכן שיהי' ה"א שאינו יכול לחרוש בשור גרידא, הרי כתיב "למען ינוח שורך" בשבת, ואם אינו יכול לעשות מלאכה בחול, מה שייך לאוסרו בשבת, דהא סתם מלאכת שור היינו חרישה והנהגה. ותי' דהי' שייך לומר דבא הכתוב לומר דאינו יכול לחרוש בשבת אפי' ע"י גוי, או דה"א דמה דכתי' לא יחרוש בשור ובחמור, היינו שהאדם אסור לחרוש עם השור (או החמור), אבל השור בעצמו מותר (לכא' דלא כרש"י), ולכן כתיב יחדיו לומר דכל האיסור הוא רק שור וחמור יחדיו.
- (ב) **עד שיפרוט לך הכתוב וכו'- כ' הריטב"א**, "וקבלנו מרבנו... שלא אמר ר' יונתן אלא בדבר שיש בו מניעה כגון לא תחרוש ולא תקלל וכיוצא בו, אבל באומר שיעשה לפלוני או שיתן, ודאי שיעשה לשנים משמע, ולא מיפטר בחד מינייהו". וע' בקצות (ר"צ, א') דהק' מהגמ' בצה: דמדמה מח' ר' יאשי' ור' יונתן לאם צריך להיות המשאל הושאל להשואל בשעת שאלה וגם בשעת שבורה ומתה, או אם בא' מהן סגי. וכ' דלכא' מבואר מהגמ' שם דאמרי' הא דר' יונתן אפי' בדבר שאין בו מניעה, דהדיון הוא אם צריך להיות הבעלים עמו בשעת שבורה ומתה או בשעת שאלה, ואי"ז דבר של מניעה. וע' בקהלות יעקב (נדדים מ"ו) דכ' לבאר דברי הריטב"א באר"א, דאין כוונתו לדבר של מניעה דוקא, אלא ס"ל דאפי' אם הוי איזה מאורע שנעשה, ג"כ ס"ל לר' יונתן דמשמע דהדין הוא כן בין אם המאורע הי' כזה או כזה, דשפיר משמע כאר"א בפנ"ע, ועיקר כוונת הריטב"א הוא רק לאפוקי היכא שהדבר אמור בחיוב לשנים, דהיכא דאומר בחיוב לשנים, א"א לפרש שכוונתו או לזה או לזה, דא"כ אינו מתקיים החיוב לשניהם כלל, רק לא' מהן.
- (ג) **אפי' תימא ר' יאשי'**, לחלק הכא לא צריך... מה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא- כ' הריטב"א, דלכא' משמע דכיון דסברא הוא דגם חייב על נשבר גרידא, א"כ לא בעינן או לחלק, ואף אם לא הי' כתיב "או", היינו אומרים לחלק, ולכן ממילא ה"א מיותר. אבל כ' דאר"א לומר כן, דאף אם סברא הוא דמה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא, מ"מ היינו אומרים דגזוה"כ הוא דדוקא קטלה כולה חייב, דבא הכתוב והוציאו מהסברא דמה לי וכו', לומר דדוקא קטלה כולה חייב. ולכן הוא ביאר דכוונת הגמ' כן הוא, דלא הי' צריך לכתוב "ונשבר" כלל, והי' סגי בהא דכתיב "ומת", דמה לי קטלה כולה ומה לי קטלה פלגא. ומיתורא דכתיב ונשבר, בא הכתוב לרבות שבו', דהוה ס"ד דפטור משום דהו"ל אונסא דלא סליק אדעתא, וא"כ נמצא דנתרבה ע"י מה דכתיב ונשבר.
- (ד) **מה לש"ש שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטים מזויין- פרש"י**, תאמר בשואל שאינו בא לידי כפל, דאם טוען טענת לסטים מזויין משלם הקרן. והק' הריטב"א, מהכ"ת דצריך לשלם בגניבה זו, הרי עד עכשיו איננו יודעין דשואל חייב בגניבה ואבידה בכלל. ותי' דהצד דשואל פטור מגו"א הוא משום דיכול הבעלים לטרוח בתרה, אבל בלסטים מזויין, דלא אפשר למטרח בתרה, הו"ל כמו שבו', וודאי חייב בקרן.
- (ה) **הניחא למאן דאית לי' דיו- הק' תוס'**, הא כ"ע אית להו דיו היכא דלא מיפרך ק"ו, וכאן לא מיפרך ק"ו אם אמרי' דיו. ותי' דאה"נ, אבל כיון דהי' ה"א בב"ק דאפי' היכא דלא מיפרך ק"ו איכא מ"ד דלא אמרי' דיו, שפיר אמרי' בגמ' הניחא למ"ד, וכו'. וע' בשו"ת ריב"ש (רע"ט) דהשואל נתקשה בזה, והוא הי' רוצה ליישב דלעולם הק"ו מיפרך אם אמרי' דיו, דמה שהשואל חייב בגניבה אי"צ ק"ו מש"ש שהרי שואל הוא ש"ש ג"כ (דהשכר הוא מה שיכול להשתמש בהחפץ), וא"כ פשוט הוא דחייב בגו"א. וא"כ ע"כ כל הק"ו הוא רק לחייבו אפי' במקום שיש שמירה בבעלים,

(ז) **אתמר, פשיעה בבעלים, ר' אחא ורבינא, חד אמר חייב וחד אמר פטור- ע' בריטב"א ישנים לעיל (נו:; ד"ה שומר חנם) שהביא מרבו דלמאן דאמר פשיעה בבעלים חייב, היינו משום דמזיק הוא. ולפ"ז, יהי' חייב ג"כ בפשיעה בקרקעות, וכו', אע"ג דנתמעטו משאר דיני שמירה. אבל למ"ד פטור, היינו משום דאינו חשיב מזיק, ומש"ה פטור בבעלים, וממילא יהי' פטור גם בקרקע וכדו' [ואף דבסוגיין מבואר דנח' אם מקרא נדרש לפניו ולפני פניו או לא, וא"כ לכאור' כל הנדון הוא בסוגיא דפטור בבעלים, אולם לכאור' הביאור הוא דאם אמרי' דנדרש לפני פניו, א"כ ע"כ אמרה תורה דפשיעה אינו מטעם מזיק, וכן להיפוך].**

וא"כ שפיר מיפרך ק"ו אם אמרי' דיו. אולם השיב לו הריב"ש דזה אינו, דמבואר בגמ' כאן דהי' צריך ק"ו לחייבו בגניבה בכלל, ולא במקום שמירה בבעלים דוקא. ועוד כ' דמה דאי' לעיל דשמור לי ואשאלך הוי ש"ש, אי"ז משום דכל שואל הו"ל ש"ש משום דהשתמשות הוא השכר, אלא דשאני התם דפסק בפירוש שיהי' ההשתמשות שכר על השמירה, אבל בעלמא לא אמרי' דהשתמשות שיש לו חשיב כשכר, וא"כ י"ל דפשוט הוא דשואל אינו בכלל ש"ש. וע"ש עוד מש"כ בזה.

(ח) **מ"ט, כי כתיב אם בעליו עמו לא ישלם אשואל ואשומר שכר, אהנך חיובי דכתיב בהו בהדיא הוא דמיכתב- הק' הריטב"א ישנים, א"כ אבידה דש"ש דפטור בבעלים מנלן, הרי כל המקור דש"ש חייב באבידה הוא מק"ו, ופטור בבעלים לא קאי על מה דלא כתיב בהדיא. ותי' דכיון דחיוב דאבידה נלמד מק"ו מגניבה דש"ש, הו"ל כאילו כתיב בהדיא אבידה בש"ש, וממילא הדין דפטור בבעלים קאי גם על אבידה דש"ש. אבל לגבי פשיעה, דנלמד משומר חנם בק"ו, ובש"ח גופי' לא כתיב הדין פטור בבעלים, א"כ לא אמרי' דש"ש ושואל דפושע פטור בבעלים, דדין בבעלים לא כתיב על מה דלא כתיב בהדיא, ופשיעה לא כתי' בהדיא. עוד העיר דהא קתני שכירות בבעלים, אע"ג דלא כתי' בקרא בהדיא אלא שאלה בבעלים. ותי' דלא אמרי' דאתיא מדרשא לא קתני אלא בפרה עצמה, אבל הבעלים עצמן לא קפיד אי מילתא כתיבא בהדיא, וע"ש עוד מש"כ בזה.**

(ו) **אלא למאן דלית לי' דיו, מא"ל- הק' הרש"ש, מה שייך כאן מאן דלית לי' דיו, הרי בשלמא כשהגמ' בב"ק הי' רוצה ללמוד דקראן חייב נ"ש ברשות הניזק, הי' שייך לומר דאם לית לי' דיו, א"כ יכול ללמוד משן ורגל דכמו דשו"ר חייב נ"ש ברה"נ, כן קראן, וע"ז בא דיו לומר דאין ללמוד כן, אלא דאין קראן ברשות הניזק יכול להיות חמור טפי מקראן ברה"ר. אבל כאן, הרי הגמ' רוצה ללמוד דשואל חייב בגניבה ואבידה, והרי לא מצינו כלל מי שחייב גו"א במקום שהי' שמירה בבעלים, וא"כ מהיכן למדין ק"ו בכלל ללמוד דין זה. ותי' דאפשר משום דפטור בבעלים חידוש הוא, ואין לך בו אלא חידושו [וצ"ע בדיוק כוונתו בזה, ואפשר כוונתו כמו שהבאנו להלן מר' אלחנן]. וע' **בשיעורי ר' אלחנן (כ"ב) דיישב ע"פ מש"כ להוכיח מדברי המ"מ (שאלה ופקדון [ב', ח']), דאף בשמירה בבעלים בעצם יש סיבה לחייבו, אלא דגזוה"כ הוא דבבעלים הוא דבר הפוטר חיובו, ולכן היכא שיש ספק אם הוא בבעלים או לא, הדין הוא דחייב מספק, דאין ספק מוציא מידי ודאי (ולא אמרי' המע"ה). וא"כ, מיושב קו' הרש"ש, דשפיר למדין מש"ש שיש סיבה לחייב שואל בגו"א, ובלא לפותא שיש פטור בבעלים, ממילא יהי' חייב. וא"כ, למאן דאית לי' דיו, א"כ כמו דילפי' מש"ש שיש חיוב גו"א, ע"כ למדין גם הפטור בבעלים, דאין יכול להיות עדיף מהנדון, דעם החיוב יש ג"כ פטור בבעלים. אבל למאן דלית לי' דיו, שפיר ילפי' מש"ש שיש חיוב בגו"א, ואין צריכין ללמוד עמה הפטור בבעלים.****

(ט) **אלא תנא מילתא דכתיבא בהדיא קתני, דאתיא מדרשא לא קתני- העיר המהרצ"ח, דבעלמא מצינו להיפוך, דמלתא דאתיא מדרשה חביבא לי' לתנא לפרשה. אבל הביא מקנאת סופרים דדייק ממה דאמרי' בעלמא "חביבא" לי', ולא כ' "חשיבא" לי', דחביב לו לאדם מה שהוא מוציא בהקש שכלו וחקירתו, משום דמתכבד בו יותר. וא"כ, אף דאמרי' בעלמא דמקדימין דבר שהוא חביב לו, אבל לגבי חשיבות, ודאי מה דכתיב בקרא בהדיא חשיב טפי, ולכן שפיר אמרי' דלא קתני אלא מה דחשיבא לי'.**

(י) **איבעית אימא כדמחליף רבה בר אבואה - הק' תוס',** מהו המעלה לומר דר"י הוא, הרי לא קיי"ל כשיטה זו דשוכר כשומר חנם [וא"כ אף דקיי"ל דר"מ ור"י הל' כר"י, אין שום עדיפות לומר דר"י הוא, כיון דלא קיי"ל כן]. **וביאר הריטב"א ישנים דלזה בא רש"י** לומר דהא דרוצין לאוקמי' כוותי' דר"י הוא משום דסתם ברייתא כוותי' אזיל.

(יא) **אמר ר' המנונא, לעולם הוא חייב עד שתהא פרה וחורש בה, וכו' - כ' המשך חכמה** (שמות כ"ב, י"ד) דטעם דר' המנונא הוא משום שהבין דהפטור של שמירה בבעלים הוא משום שהי' לו להשגיח עלי' (ועל דרך מה שהבאנו בריש פרקין מהחינוך [ס'] וכן הביא מהגר"א באדרת אליהו.

(יב) **עד שתהא פרה וחורש בה - הק' ההעמק שאלה (פ' ויצא, שאילתא כ', אות ט'), לפי ר' המנונא איך שייך הפטור דשאלה בבעלים בשומר חנם וש"ש, הרי הוא אינו עושה שום מלאכה בהפרה, שהרי לא שאלו ולא שכרו להשתמשות, רק שומרו. וכ' להוכיח מזה דבש"ח וש"ש דלא שייך דין זה, באמת אי"צ שיהי' עמו באותה מלאכה, אף לר' המנונא (וע"ש עוד מש"כ עפ"ז).**

(יג) **ועוד תניא וכו' - פרש"י, דקו' זו קאי אסיפא דמלתא דר' המנונא, דבעינן שיהי' עמו משעת שאלה עד שעת שבורה ומתה. והק' הריטב"א, הא כל היכא דהק' ועוד, בא הגמ' להק' עוד על מה שהק' מעיקרא. ולכן הביא לפרש דכוונת הגמ' להק' אכולה מימרא דר' המנונא, דכיון דתניא דהיתה עמו בשעת שאלה אי"צ להיות עמו בשעת שבורה ומתה, ממילא משמע דלא בעינן שיהא עמו במלאכת הפרה, דהא בשעת שאלה ליכא מלאכת פרה.**